

Opptaksutvalget

Dato: 30.05.2022

Vår ref.: 2022/7952

Innspill til Opptaksutvalget om regelverk for opptak til høyere utdanning (grunnstudier)

Universitetet i Oslo (UiO) takker for muligheten til å komme med innspill, og svarer her under hvert av spørsmålene som Opptaksutvalget stiller i grunnlagsnotatet sitt:

1. Kvalifisering:

- Er det noen av dagens alternative måter å oppnå GSK på, som bør endres eller fases ut?

UiO har ingen konkrete innspill til de ulike alternative måtene å oppnå GSK på, men er av den oppfatning at de ulike alternative måtene å oppnå GSK på bør gjennomgås og ses i sammenheng med hverandre, med utgangspunkt i hva som gjør søkere studiekompetente for høyere utdanning.

- Hva mener dere om å innføre en standardisert kvalifiserende prøve som et supplement eller en erstatning for søkere som ikke har GSK fra videregående opplæring?

En standardisert kvalifiserende prøve kan antas å vise et visst faglig nivå, men sannsynligvis vil den i liten grad kunne si noe om den mer generelle (studie-)kompetansen som søkere har når de har oppnådd GSK gjennom videregående opplæring.

Det vil komme an på prøvens innhold hvorvidt den kan ses på som en erstatning for søkere som ikke har GSK med videregående opplæring. Vi forutsetter at en eventuell slik prøve vil være koordinert og gjennomført nasjonalt, og ikke ved de enkelte lærestedene.

- Kan spesielle opptakskrav erstattes av en form for forberedende år, tilsvarende basår-ordningen i Sverige?

Det kan være positivt med en alternativ ordning for dekking av spesielle opptakskrav for søkere som ikke har de nødvendige programfagene i realfag fra videregående skole. Målet må være å få til en enklere ordning for personer som ikke valgte programfag i realfag på videregående skole, men som i ettertid ønsker å søke seg til realfaglige studier på universiteter og høyskoler.

Det bør vurderes hvem som skal tilby et slikt forberedende år, da det faglige nivået her vil være på videregående skole-nivå. Dersom et forberedende kurs/år skal tilbys ved det enkelte lærested i UH-sektoren vil det kreve tilleggsressurser til organisering og undervisning, og det må også tas stilling til finansiering for studentene. I

en alternativ ordning for dekking av spesielle opptakskrav bør dessuten tiltakene stå i forhold til kravene/manglene. De spesielle opptakskravene er av ulik karakter, der noen søkere har mer omfattende krav de må dekke enn andre. En del søkere bør derfor kunne avhjelpes med enklere tiltak enn et helt forberedende år (f.eks. søkere som kun mangler ett fag i det spesielle opptakskravet).

- Har bruken av spesielle opptakskrav i UH konsekvenser for videregående opplæring?

Bruken av spesielle opptakskrav antas å ha en konsekvens for elever i videregående opplæring på den måten at de på et tidlig tidspunkt i opplæringsløpet sitt må bestemme seg for hva de ønsker å studere, og velge programfagene de trenger for å dekke opptakskravene i høyere utdanning.

- Er det viktig å beholde realkompetansevurdering som en vei inn i UH?

UiO ser det ikke som hensiktsmessig å opprettholde realkompetanse som en måte å fylle kravet til studiekompetanse på. Realkompetansevurderinger er svært ressurskrevende, og siden rangeringen foregår skjønsmessig er den også lite gjennomiktig for søkerne. I tillegg er det lærestedene selv som fastsetter reglene for realkompetanse til sine studier, noe som kan føre til ulike krav til tilnærmet samme type studier nasjonalt. Dette gjør det utfordrende for potensielle søkere å orientere seg i hvilke krav som stilles ved de forskjellige lærestedene.

For UiO, som ikke har en like tett kobling mellom realkompetanse/arbeidspraksis og studier slik mange utdanninger på høyskolenivå har, fungerer ordningen med realkompetanse heller ikke etter intensjonen. Dette fører til at det er få søkere som blir kvalifisert i forhold til de minstekrav og studiespesifikke krav UiO har, og til slutt enda færre som får tilbud om studieplass.

2. Rangering:

- Bør hensynet til å få inn unge søkere veie tyngre enn i dag, og hensynet til å gi søkere en mulighet til å forbedre rangeringsposisjonen sin vektet tilsvarende lavere?

Det bør tas større hensyn til yngre søkere enn det regelverket legger opp til i dag. Ut ifra et samfunnsøkonomisk perspektiv, og også på individnivå, er det problematisk at mange unge søkere til populære studier med få plasser og høye poenggrenser, bruker mye ressurser på å forbedre fag for å kunne nå opp i konkurranse med eldre søkere (som stiller sterkere på grunn av alderspoeng).

Hensynet til yngre søkere må imidlertid også balanseres opp mot behovet for studietilbud som bidrar til livslang læring.

- Bør utvelgelsen av studenter til populære studier skje på en annen måte enn å skille på desimaler på allerede høye poenggrenser, for eksempel ved opptaksprøver eller loddtrekning?

Karakterer fra videregående skole bør fortsatt ha en sentral rolle i rangeringen av søknader. Det bidrar til å prioritere godt kvalifiserte søkere, det oppfattes som rettferdig og det bidrar til motivasjon for læring og innsats i videregående skole.

Det bør imidlertid også gis åpning for alternative opptakskriterier på studier som har et behov for å vurdere for eksempel egnethet og motivasjon - faktorer som ikke nødvendigvis lar seg måle på bakgrunn av karakterer i videregående skole. Det må i så fall tas stilling til om det er praktisk gjennomførbart, ettersom man kan anta at det vil være ressurskrevende for både søkerne og lærestedene. UiO har tidligere gjennomført en pilot med egnethetstest på medisinstudiet for studenter på studiet. Medisinstudiet ved UiO har mellom 3000 - 4000 søkere hvert år, og med et slikt omfang ville dette blitt for kostbart og omfattende. Det ville også være utfordrende å kunne håndtere klagebehandling i såpass kort tidsperiode av opptaket. Slik regelverket er i dag, er det ingen åpning for å begrense en slik testing til en andel av søkermassen. Det er derfor ønskelig at Opptaksutvalget ser på muligheter til å utføre opptak for en avgrenset del av en søkergruppe dersom man skulle ta i bruk alternative opptaksmåter.

- Er noen av dagens tilleggs poeng et godt uttrykk for kompetanse som er nødvendig i studier eller i arbeidslivet?

Det anses nødvendig med en helhetlig gjennomgang av reglene for tilleggs poeng, og en tydeligere prioritering av hvilken type kompetanse som skal gi uttelling ved opptak til høyere utdanning. Dersom man etter videregående skole velger å ta høyere utdanning, og på denne måten opparbeider seg en kompetanse, bør det vurderes om dette skal gi høyere uttelling enn med alderspoeng.

Når det gjelder uttelling for underrepresentert kjønn – kjønns poeng – viser en foreløpig evaluering at tiltaket med ett tilleggs poeng for mannlige søkere har hatt en viss effekt på kjønnsbalansen på profesjonsstudiet i psykologi ved UiO.

- Bør ordningen med å gi alderspoeng, som rangerer eldre søkere foran yngre søkere, videreføres?

Maks antall alderspoeng som en søker kan ha etter dagens regler er 8 av totalt 10 tilleggs poeng (når poengene for programfag i videregående skole (realfag og språk) holdes utenom). Yngre søkere som ikke lenger fyller alderskravet i kvote for førstegangsvitnemål, eller som ikke har aktuelle fag for å dekke spesielle opptakskrav ført på vitnemålet sitt, må konkurrere i ordinær kvote sammen med eldre søkere som har opparbeidet seg alderspoeng. I mange tilfeller fører dette til at unge søkere ikke får studieplass før de har fått opparbeidet seg tilstrekkelig med alderspoeng og/eller forbedret fag fra videregående skole. Ordningen med alderspoeng synes derfor ikke å fungere etter hensikten om å oppnå en aldersmessig sammensatt studentmasse. UiO mener derfor at det bør vurderes å fjerne bestemmelsen om alderspoeng, eller at den gjøres mindre utslagsgivende.

Problemstillingen om alderspoeng må også ses i sammenheng med målsettingen om livslang læring, slik at det tas hensyn også til eldre søkere ut ifra prinsippet om å legge til rette for tilgangen til høyere utdanning gjennom hele livet.

- Hvilke andre mål enn å få inn de best kvalifiserte søkerne bør opptakssystemet ivareta?

Opptakssystemet bør også ivareta studentsammensetningen. På en del studier er det skjev fordeling mellom mannlige og kvinnelige søkere. Over tid vil det kunne bidra til en meget skjev kjønnsfordeling i noen yrker og sektorer, som er uheldig både fra et sektorperspektiv og et samfunnsperspektiv. Kompetansebehovsutvalget, som består av forskere og representanter fra partene i arbeidslivet, peker på at den skjeve kjønnsfordelingen begrenser tilgangen på kompetanse til arbeidslivet og konkluderer med at man bør se etter mer effektive virkemidler for å korrigere situasjonen (NOU 2020:2). Det er også ønskelig med bredere studentsammensetning med tanke på både sosial bakgrunn, regional tilknytning og etnisk tilhørighet.

- Er bruk av spesielle kvoter, som for eksempel regionale kvoter eller kjønnskvoter, bedre egnet enn tilleggspoeng for at bestemte søkergrupper skal få tilbud om studieplass?

På studier med skjev kjønnsfordeling bør det brukes effektive tiltak som bidrar til jevnere kjønnsfordeling, under forutsetning av at søkerne som tas opp er godt kvalifisert til studiet. I forbindelse med tidligere søknad om tiltak for å forbedre kjønnsbalansen, ble det gjort noen analyser ved UiO som viste at kvote for underrepresentert kjønn vil kunne ha større effekt enn kjønns-poeng. På bakgrunn av dette antas kvote å være mer hensiktsmessig enn tilleggspoeng med tanke på å sikre tilbud om studieplass for bestemte søkergrupper.

På et generelt grunnlag bør det være et mål å sikre en rekruttering som bidrar til en bredere sammensatt studentgruppe. Ulike tiltak i opptaksregelverket kan ikke alene ivareta denne problemstillingen, og det er et ønske om at Opptaksutvalget bringer med seg dette perspektivet inn i arbeidet med den helhetlige gjennomgangen av regelverket.

3. Organisering:

- Bør vi ha et felles regelverk for opptak til alle typer studier?

Det bør være et felles nasjonalt regelverk for opptak til grunnstudier, og i tillegg mulighet for særbestemmelser for de ulike lærestedene (f.eks. spesielle opptakskrav), slik det er i dag. Det bør imidlertid tilstrebes at like eller tilnærmet like studier har tilsvarende spesielle opptakskrav, for å skape forutsigbarhet og god oversikt for både søkere og læresteder.

- Er dagens felles regelverk til hinder for hvordan dere ønsker å gjennomføre opptak (spørsmål til universitet og høyskoler)?

I hovedsak fungerer dagens regelverk etter hensikten, men vi ser likevel behovet for denne helhetlige gjennomgangen av opptaksregelverket.

- Hvem bør bestemme opptaksregler til grunnutdanninger? Hvor mye bør bestemmes nasjonalt og likt for like utdanninger, og hvor mye bør være opp til den enkelte institusjon?

Opptaksregelverket for grunnstudier bør fastsettes av Kunnskapsdepartementet. Lærestedene bør fortsatt ha årlig mulighet til å spille inn endringsønsker til regelverket. Hovedreglene for kvalifisering og rangering bør i prinsippet gjelde likt for like studier, men med mulighet for lærestedene til å ha egne bestemmelser der det er behov: det kan f.eks. gjelde studier der det ut ifra hensyn til gjennomføringen er ønskelig med andre spesielle opptakskrav enn for tilsvarende studier nasjonalt. Eller det kan være behov for alternative opptakskriterier til bestemte studier, som opptaksprøve eller lignende.

Mest mulig like opptakskrav for like og lignende studier er en klar fordel for søkere og rådgivere/veiledere i skole- og UH-sektoren, både når de skal velge fag i videregående skole og når de skal sette opp konkrete studieønsker i søknaden om opptak.

- Hva er viktigst: å ha et effektivt opptakssystem eller å ha muligheten for å ta hensyn til andre kriterier enn karakterer, for eksempel motivasjon eller egnethet?

Et effektivt opptakssystem tilrettelagt for mest mulig automatiske og digitale løsninger er det viktigste, og med en mulighet for tilpassede løsninger til studier der lærestedene har behov for det.

Særskilt vurdering

UiO mener det er behov for å se nærmere på bestemmelsen om særskilt vurdering, og vurdere om det er mulig å finne frem til en mer hensiktsmessig ordning for søkergruppen det er ment å gjelde for. Tall fra tidligere opptak viser at det kun er et fåtall søkere som oppnår studieplass etter særskilt vurdering. Rangeringen er skjønsmessig og dermed lite gjennomiktig, og ordningen er dessuten ressurskrevende både for søker og lærested.

- Har dere alternative forslag til tidslinje for opptaket/studiestart

Det er ikke optimalt at søkere får svar tett opptil studiestart, men ut fra hvordan regelverket og den tekniske løsningen i nåværende opptakssystem er lagt opp, har vi ikke konkrete innspill til hvordan en alternativ tidslinje ville være for at søkere skal få tidligere svar. UiO ser det derfor som en forutsetning at gjennomgangen av opptaksregelverket og Sikts utvikling av en ny teknisk opptaksløsning må ses i sammenheng.

Med hilsen

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Hanna Ekeli
avdelingsdirektør

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.

Saksbehandlere:

Henriette Kleivane, henriette.kleivane@admin.uio.no

Kjersti Rusten, kjersti.rusten@admin.uio.no